

بسمه تعالی

مبانی و ضوابط کلی تولید و پخش «اذان»

www.QURANSHORA.ir

اذان سرود ملی اسلامی است که صلای آن علاوه بر اعلام هنگامه قیام برای اقامه ستون اصلی دین یعنی نماز، مهم‌ترین فریضه الهی است.

اذان به مثابه یک دعوت از سوی خدا برای مردم، برای دعوت به نیایش، دعوت به فلاح، دعوت به برترین ذکر، دعوت به بیداری، دعوت به شورش علیه طواغیت، و آرام بخش (ارحنا یا بلال) از غوغای دنیا و دنیازدگی، و صلایی از عالم ملکوت و اعلی خطاب به جان‌های گرفتار در باتلاق دنیا است. بر این اساس تولید و پخش این بانگ ملکوتی در رسانه ملی از اهمیت بسیار زیادی برخوردار بوده و به واسطه این اهمیت باید حساسیت و دقت افزون‌تری در مورد آن به خرج داد. از یک منظر کلی می‌توان اذان‌های موجود را به دو گروه اذان‌های عربی و اذان‌های غیرعربی (ایرانی، ترکی و ...) طبقه‌بندی کرد.

مهم‌ترین شاخص‌ها برای این طبقه‌بندی را می‌توان نوع نغمات یا مقامات مورد استفاده، اداء الحروف و بالاخره گویش یا لهجه موجود در اذان برشمرد، که اتفاقاً موارد یاد شده اصلی‌ترین چالش‌های موجود بر سر راه تولید، ارزیابی و پخش اذان‌ها به شمار می‌رود.

گاه اذان‌هایی با نغمات زیبای ایرانی و اصواتی بسیار دل‌انگیز وجود داشته که به دلیل اداء الحروف ناصحیح و یا گویش خاص قابل پخش نبوده و یا اذان‌های عربی که در عین صحت اداء همواره ذائقه ایرانی را به چالش کشیده است و در عین حال به مرور و به دلیل تکرار در پخش آن‌ها سلیقه و ذوق مؤذنان کشور را به سمت و سویی خاص سوق داده است. بنابراین اصول اولیه یا اصول حاکم بر تولید و ارزیابی اذان باید به گونه‌ای باشد که ضمن تضمین صحت عبارات و حروف به سمت گرایش خاصی در اذان پیش نرفته و متضمن سلیق مختلف اما منطبق بر اصول و ضوابط عرفی اذان باشد این اصول را می‌توان این‌گونه تعریف نمود:

اصول حاکم بر تولید اذان

- ۱- اذان باید دلنشین، روح‌افزا، انگیزنده، دعوت‌کننده و مطابق با مضمون و منطبق با عُرف باشد.
- ۲- عبارات اذان باید صحیح و فصیح ادا شده و از وقف و وصل عرفی مناسبی برخوردار باشد.
- ۳- استفاده از مقامات مختلف شرقی (ایرانی، عربی، ترکی و ...) در اذان مشروط بر تناسب آن با روح اذان بلامانع

است.

۴- نقش زیبایی و رنگ صدا در اذان بسیار پراهمیت بوده و باید در درجه اول گزینش قرار گیرد .

۵- در تولید اذان باید از تقلید محض آثار قبلی (یعنی پخش اذان‌های در حال پخش یا مشهور) خودداری شده و اذان‌های تولیدی ، حرف جدیدی برای گفتن داشته باشد.

بر اساس اصول یاد شده دست مؤذنان در عین تأکید بر اصول و مبانی در ارایه کارهای نو باز بوده و در نهایت می‌تواند ذائقه و سلیقه شنوندگان مختلف را سیراب سازد . اکنون با توجه به سه عنصر اصلی موجود در اذان یعنی صوت ، لحن و اداء ، به بیان مختصات و ویژگی‌های هر یک می‌پردازیم.

در این بخش ضمن آنکه تمامی ویژگی‌های یک صدا شامل طنین (جنس یا رنگ) ، شدت و رسایی، انعطاف، مساحت (زیر و بم) باید مورد ارزیابی قرار گیرد، اما اولویت در تولید یا پخش اذان باید به ترتیب بر موارد زیر باشد:

الف (صوت:

۱- طنین یا رنگ صدا و تناسب آن با جنبه تبلیغی یا اعلامی اذان مهم‌ترین موضوع بوده و حتی اگر صدایی دارای تمامی ویژگی‌های دیگر صوت بوده اما از نظر طنین یا رنگ، دارای گیرایی و جذابیت نباشد برای تولید اذان مناسب نخواهد بود.

۲- انعطاف؛ دومین ویژگی مهم است. زیرا این ویژگی تضمین‌کننده کیفیت اجرای صحیح و درست نغمات مورد استفاده در اذان است.

۳- شدت و رسایی؛ میزان برون‌دهی صدا برای تولید اذان قابل قبول باشد .

۴- تحریر که بسته به ساختار لحنی اذان می‌تواند نقشی پراهمیت یا کم‌اهمیت داشته باشد.

۵- مساحت ؛ با توجه به اختیاری بودن طبقه صوتی شروع اذان و نیز غالباً استفاده از ۵ تا ۸ پرده در اذان ، برخورداری از مساحت کامل یعنی ۲ اکتاو چندان اهمیتی ندارد.

تذکره: بم و زیر بودن جنس صدا و تناسب آن با اذان می‌تواند به طور مجزاً مورد ارزیابی قرار گرفته و متناسب با اوقات شرعی مختلف ، گروه صوتی مورد نظر به کار گرفته شود.

ب) لحن (مقامات و ضوابط) مقامات :

به طور کلی می‌توان ساختار لحنی اذان‌ها را در چهار گروه زیر طبقه‌بندی و برای هر گروه سیاست مربوط به آن را اعمال نمود .

۱- اذان‌هایی که تقلید از اذان‌های قبلی با تمامی جزئیات و ظرائف موجود در آن است. که چنین اذان‌هایی قابل تولید نیست .

۲- اذان‌هایی که تقلید مرکب از دو یا چند اذان و یا تلفیقی از آنهاست. که در چنین مواردی بسته به نوع تلفیق و میزان ارزش فنی و هنری آن براساس نظر کارشناسان در خصوص تولید یا پخش آن تصمیم‌گیری خواهد شد .

۳- اذان‌هایی که در آن‌ها از مقامات عربی متداول مانند راست ، بیات ، حجاز ، سه‌گاه و یا ترکیبات آن‌ها و یا مقامات فارسی و ترکی متداول مانند بیات ترک ، شور ، افشاری و غیره استفاده شده، اما از نظر ملودی ، تحریر و سایر فنون بکار گرفته شده، متفاوت از الگوهای پیشین بوده و از نگاه کارشناسان اثری تقلیدی به حساب نمی‌آید.

۴- اذان‌هایی که در آن‌ها از مقامات عربی یا غیرعربی (فارسی و ترکی و....) غیرمتداول و یا مقامات مرکب استفاده شود. که در این صورت باید از نگاه قاطبه کارشناسان ، عرفاً متناسب با روح اذان و وجه اعلامی و تبلیغی آن باشد.

ضوابط :

۱- قرینه‌سازی مناسب در بندهای زوج اذان (تکبیرات ، تشهدات ، حیّ علی....)

۲- برخورداری از شروع و پایان مناسب از نظر ملودی یا آهنگ.

۳- برخورداری از دور (سرعت) مناسب و رعایت یک‌نواختی آن در طول اجراء.

۴- رعایت همگونی نغمات و پرده‌ها.

۵- رعایت تکیه‌های صحیح کلمات.

۶- تناسب عرفی نغمات و ملودی‌ها با شئون اذان

ج) اداء

اداء، عبارت است از شیوه اجرای مؤذن، که شامل کلیه مواردی است که می‌تواند صدا و لحن را مؤثرتر و زیباتر سازد. از جمله می‌توان به نحوه وقف و وصل عبارات ، تجوید اذان ، پردازش صوت ، استفاده از فنون و مهارت‌هایی مانند انواع تحریر ، استفاده از کم و زیاد کردن متناسب حجم صدا ، اجرای اذان در پرده مناسب صدا و نفس‌گیری درست اشاره نمود.